

Capitolul 1

Criminalistica – domeniu de cunoaștere integrat în sistemul științelor

„Războaiele între popoare sunt trecătoare, un singur război rămâne permanent, războiul contra crimei”¹.

1.1. Analiza istorică sumară a formării științei criminalisticii

Alături de dreptul penal și dreptul procesual penal, criminalistica este știința care își aduce un aport considerabil la realizarea scopului procesului penal.² Ca știință în adevăratul înțeles al cuvântului, criminalistica a apărut ca o necesitate obiectivă, dictată de insuficiența mijloacelor de luptă ale justiției penale împotriva criminalității, dublată de creșterea numărului infractorilor și de perfecționarea mijloacelor și metodelor de comitere a infracțiunilor.³

Originea cunoștințelor cu semnificație criminalistică poate fi urmărită până în adâncurile antichității, când primele state au început să se formeze, iar normele de conviețuire și structurile autoritare au apărut pentru a asigura ordinea publică, pacea și liniștea obștească. Pe măsură ce forțele de producție și relațiile sociale evoluează, dreptul și normele de drept apar pentru a reglementa doar o parte a abaterilor sociale, în special cele care pun în pericol existența clasei dominante. Aceasta a dus la apariția problemelor legate de faptele sociale periculoase, ulterior numite infracțiuni, și la necesitatea descoperirii și sancționării acestora. În etapele timpurii ale dezvoltării civilizației, liderul tribului îndeplinea majoritatea funcțiilor publice, bazându-se pe experiența și bunul simț. Cu timpul, dar cu mult înainte de formarea statului și a dreptului, oamenii specializați au apărut pentru a menține ordinea și a cerceta faptele infracționale. Aceștia au înțeles că folosirea metodei de observare directă a activităților ilegale nu este posibilă, dar au găsit o metodă de a reconstitui faptele și de a identifica autorii, constatând că, de fiecare dată când se comitea o infracțiune, se modificau și stările de fapt, obiectele implicate în delict. De cele mai multe ori, aceste schimbări erau generate de mișcările corpului uman, de uneltele și instrumentele

¹ Țurari C., *Elemente de criminalistică și tehnică criminală – Poliție științifică. Tipografia Prefecturii Poliției Capitalei*. București 1947, p. 5.

² Bercheșan V., *Cercetarea penală. Îndrumar complet de cercetare penală*. Ed. și Tip. Icar. București, 2002, p. 15.

³ Stancu Em., *Criminalistica. Tactica și metodologia criminalistică*. Ed. Actami. București, 1997, pp. 8-9.

utilizate de către infractori. Prin urmare, ideea fundamentală a folosirii urmelor în scopul descoperirii și cercetării infracțiunilor a devenit raționamentul central în activitatea de combatere a criminalității⁴.

Odată ce omul și-a dat seama de apartenența sa la o comunitate socială, a înțeles că faptele antisociale reprezintă un pericol pentru aceasta. Acest proces de determinare a vinovăției și stabilire a pedepsei este esențial pentru asigurarea justiției și pentru protejarea societății împotriva comportamentelor antisociale. În același timp, această procedură garantează că fiecare individ acuzat de o faptă antisocială descoperită prin probe, va avea dreptul la un proces echitabil, cu posibilitatea de a se apăra și de a prezenta argumente în propria sa apărare.

În momentul în care s-au stabilit primele forme ale sistemului judiciar și s-au desfășurat primele procese, s-a impus necesitatea de a dovedi vinovăția prin prezentarea de probe. Descoperirea faptei este urmată de *stabilirea naturii acesteia* (de exemplu, omor, lovire, furt, fals, etc.), *a circumstanțelor în care s-a comis* (timp, loc, stare psihică etc.), *identificarea infractorului* (infractorilor) și/sau *a altor persoane implicate* (coautor, complice, tăinuitor, victimă) și *dovedirea vinovăției sau nevinovăției acestora*⁵.

Ca știință de sine stătătoare criminalistica apare la sfârșitul secolului XIX-lea. Pe atunci puțini cunoșteau ce prezintă această știință. Însă, de-a lungul timpului, ea și-a dovedit dreptul la existență și de-acum mai bine de 120 de ani se impune ca știință teoretico-aplicativă contribuind la depistarea, cercetarea, descoperirea și prevenirea infracțiunilor⁶.

Odată cu progresul tehnico-științific și implicit cu creșterea economică, numărul infracțiunilor a crescut considerabil. Dar, ceea ce a făcut ca această creștere să devină de-a dreptul alarmantă a fost, pe de o parte, folosirea unor metode și procedee sofisticate pentru ascunderea urmelor infracțiunii și, pe de altă parte, depășirea granițelor unui singur stat, prin aceleași prevederi încălcându-se prevederi legale ale mai multor state⁷.

Totul, prin ce se caracterizează secolul al XIX-lea (numit și secolul aburilor) – progresul tehnico-științific, creșterea industrială, liberalizarea regimurilor statale, slăbirea bazelor patriarhale, concentrarea și circulația intensivă a capitalului, divizarea muncii și profesionalizarea ei – toate acestea au generat fenomene noi, necunoscute până atunci – criminalitatea organizată și cea profesională.

⁴ Golubenco Gh., *Criminalistică: obiect, sistem, istorie. Studiu monografic*. F.E.P. -Tipografia Centrală. Chișinău, 2008, p. 9.

⁵ Jitariuc V., *Criminalistica și Expertiza Judiciară. Note de Curs*. Cahul, 2023, p. 8; Alămoreanu S. *Criminalistica: Note de curs*. Cluj Napoca, 2012, p. 2.

⁶ Gheorghită M., *Tratat de Criminalistică*. F.E.P. -Tipografia Centrală. Chișinău, 2017, p. 15.

⁷ Argeșanu I., *Criminalistica și medicina legală în slujba justiției. Vol. I.*, Ed. Lumina Lex. București, 1996, p. 9.

Înarmându-se cu cele mai noi mijloace de legătură, cu transport și tehnică diversificată, folosind metode științifice și din ce în ce mai sofisticate de săvârșire și tăinuire a infracțiunilor, criminalitatea a invadat mare parte a statelor europene. Organele de represiune, care activau în baza experienței de viață și a bunului simț s-au dovedit a fi neputincioase. Anume de aici derivă solicitarea constituirii unui nou sistem, capabil să opună rezistență infracționalității de o calitate înaltă, cunoscut cu denumirea de *criminalistica*⁸.

Dacă e efectuăm o incursiune în istoria criminalisticii, *bazele investigației criminale se ascund în antichitate*, în care a avut loc prima dintre cele mai faimoase și „iconice” crime de pe pământ – *uciderea lui Abel*.

Iată cum s-a întâmplat și cum a fost investigată: „...Cain s-a răzvrătit împotriva fratelui său Abel și l-a ucis. Și Domnul (Dumnezeu) i-a zis lui Cain: „Unde este fratele tău Abel? El a răspuns: Nu știu; sunt eu oare paznicul fratelui meu? Și a zis (Domnul): Ce ai făcut? Glasul sângelui fratelui tău strigă către Mine Din pământ...” (Geneza 4).

Schema clasică până în ziua de azi: crimă, o încercare de a se sustrage de la responsabilitate, o răsturnare de situație („sunt eu paznicul...”), un denunț („sângele fratelui tău...”) și următoarea pedeapsă (pe „acest caz” – sub forma exilului și a „peceții cain”).

De altfel, iată cum comentează teologii această situație: Cain „cu încăpățânarea unui păcătos împietrit nu numai că se închide în crimă, dar îi dă și un răspuns sfidător lui Dumnezeu... Dumnezeu procedează în cele din urmă la condamnarea lui, în care își arată omnisciența, omnipotența, dreptatea și mila”. „Glasul sângelui fratelui tău...” denotă o crimă gravă care rămâne nepedepsită de oameni din ignoranță sau neglijență...”⁹.

Încă de pe vremea *Romei antice*, încep să-și facă apariția unele elemente incipiente specifice a ceea ce numim astăzi investigația de tip criminalistic¹⁰. *Les Cornelia de falsis* sau *Legea Cornelia* despre falsificare, este una dintre legile promulgate în Roma antică în jurul anului 81 înainte de Hristos. Această lege a reglementat infracțiuni de falsificare, cum ar fi producția și utilizarea de documente false, și a stabilit pedepse severe pentru acești delincvenți. *Les Cornelia de falsis* a jucat un rol important în dezvoltarea dreptului roman și a influențat sistemele juridice moderne; *Justinian, împăratul Bizanțului între anii 527-565*, a recunoscut importanța cercetării probelor în scris și a subliniat necesitatea de a se avea mai multe probe înainte de a considera un document autentic sau fals. El a negat încrederea în expertiza grafică

⁸ Аверьянова Т. В., Белкин Р.С., Корухов Ю. Г., Россинская Е. Р. Криминалистика: Учебник для вузов. Изд. НОРМА. М., 2001, с. 1.

⁹ Баев О. Я., *Основы криминалистики. Курс лекций: Эксмо. Москва*, 2001, с. 8; Толковая библия. В 3 томах / – Т. 1. Под ред. Лопухина А.П. – М., 2001, с. 28.

¹⁰ Stancu Em., *Tratat de criminalistică. Ediția a VI-a, revăzută*, Ed. Universul Juridic. București, 2015, p. 41.

ca fiind singură dovadă pentru a stabili autenticitatea unui document. Acest lucru arată că încă din acele vremuri se înțelegea necesitatea de a se folosi mai multe metode și tehnici în cercetarea probelor, pentru a se evita erorile judiciare.

Amprenta însângerată ar fost folosită de *Judecătorul roman Quintilianus* pentru a arăta că un fiu acuzat, nu era prezent la locul crimei. Utilizarea probei biologice în acest fel arată că oamenii au început să înțeleagă importanța probelor fizice în cercetarea infracțiunilor și au început să dezvolte tehnici avansate pentru colectarea și evaluarea acestor probe.

În Coreea, în anul 650, se foloseau amprente digitale ca substitut pentru semnături. Totodată, în aceeași perioadă, chinezii identificau două tipuri distincte de modele digitale cunoscute sub denumirile de „lo” și „ki”¹¹.

Conform profesorului R. Belkin, în textele sacre ale iudeilor, creștinilor și musulmanilor – *Tora* (Pentateuh), *Biblie* și *Coran* – există descrieri ale unor procedee de descoperire a adevărului utilizate în diverse cauze, cum ar fi interogatorii, percheziții și prezentări spre recunoaștere, asemenea celor folosite în prezent¹².

Aceste practici sunt menționate în monumentele legale din diverse țări precum Roma, Grecia, Rusia, Germania, China și altele. În China, cu câteva mii de ani în urmă, s-au dezvoltat metode de cercetare bazate pe psiho-fiziologia umană. În ceea ce privește stabilirea vinovăției, bănuitul i se dădea să mănânce o mână de orez crud. Dacă putea să o facă, era considerat nevinovat, iar dacă nu, era considerat vinovat și pedepsit aspru. Această „încercare cu orez” se baza pe un proces psiho-fiziologic al organismului uman, care determina oprirea producției de salivă în situații de emoții și tensiune nervoasă excesivă. Metode asemănătoare erau folosite și în Europa medievală, iar unele triburi din Africa Ecuatorială le-au păstrat chiar până în secolul XX¹³.

În *India antică*, se recurgea la o metodă bazată pe superstițiile indușilor pentru a descoperi adevărul în cazurile de suspiciune. Persoana bănuită era invitată să intre într-o încăpere întunecată și să apuce de coada măgarului „sacru”, coada fiind presărată cu funingine. Bănuitul i se spunea că dacă el este vinovat, măgarul va urla. Persoana considerată vinovată era cea care ieșea din încăpere cu mâinile curate, iar lipsa urmelor de funingine de pe palmele bănuitului se explica prin faptul că acesta evita să se atingă de coada animalului temându-se să fie demascat. Aceste procedee erau utilizate și în Roma antică, unde Legea celor XII Table cuprindea prescripții cu caracter criminalistic privind percheziția. Persoanei desemnate să efectueze percheziția, i se indica să-și scoată haina și să țină o cupă în mâini¹⁴.

¹¹ Cîrjan L., *Compendiu de Criminalistică. Ediția a II-a*. Ed. Fundației România de Măine. București, 2004, p. 18.

¹² Белкин Р. С., *История отечественной криминалистики*. Изд. Норма. М., 1999, с. 4.

¹³ Golubenco Gh. Op. cit., p. 11.

¹⁴ Баев О. Я. Op. cit., с. 9.

În *Evul Mediu* au apărut practici de cercetare judiciară extrem de crude, cunoscute sub numele de „*processe inchizitoriale*”. Aceste procese se desfășurau în secret de către organe speciale și se împărțeau în două faze: *cercetarea generală* și *cercetarea specială*. În faza de *cercetare generală* se colectau zvonuri, denunțuri, se făceau audieri și alte acțiuni de căutare, în timp ce faza de *cercetare specială* se concentra pe obținerea declarațiilor de recunoaștere a vinovăției de la bănuțit. Tortura era unul dintre principalele procedee utilizate în aceste procese pentru a obține declarațiile respective. Practicile de tortură includeau metode extreme, cum ar fi șurubul de forță pentru zdrobirea oaselor, fierul roșu sau apa turnată prin pâlnie în gura celor torturați până le plesnea stomacul. Aceste practici de tortură erau reglementate pe trepte și niveluri diferite și sunt descrise în detaliu în cartea „*Ciocanul vrăjitoarelor*” scrisă de călugării inchizitori H. Institoris și Ia. Schprenher. *Ordalia*¹⁵ era o practică mistică la care erau supuși cei suspecțai de fapte ilegale și era aproape imposibil de trecut cu succes. Totuși, dacă cineva reușea să supraviețuiască încercării, era considerat nevinovat. Ordalia se desfășura prin diverse metode, cum ar fi ordalia otrăvii, ordalia focului, ordalia apei sau ordalia coșciugului. De exemplu, ordalia otrăvii, care era răspândită în India și în unele triburi sălbatice din Africa, consta în faptul că persoana acuzată era obligată să înghită o cantitate specifică de otravă. Dacă supraviețuia, era declarat nevinovat, dar dacă murea sau se îmbolnăvea, era considerat vinovat¹⁶.

Pe măsura dezvoltării industriei și comerțului, a relațiilor economice și sociale, multe consemnate în scris, se înmulțesc procesele având ca obiect falsul. Totodată în legătură cu creșterea numărului de litigii privind autenticitatea actelor face să apară expertiza scrisului, cu care își începe și *Criminalistica istoria*. În dreptul cutumiar francez, există o mențiune despre o investigație legată de un fals în timpul domniei regelui Carol al V-lea în anul 1370, în care chiar șambelanul regelui era implicat. Totodată se presupune că prima informație despre expertiza criminalistică a scrisului datează din 1569, când a fost examinată modalitatea de falsificare a semnăturii regelui Carol al IX-lea al Franței. Iar în Franța, în anul 1666, a fost publicată una dintre cele mai valoroase lucrări despre expertiza grafică intitulată „*Traité des inscriptions en faux*”, scrisă de Reveneau.¹⁷

¹⁵ Vucetih J., Menționează ordaliile în lucrarea „*Historia sintetica de la identification*”, în *Revista de Identificasion y sciencions penales*, nr. 18, Buenos Aires, 1930.

¹⁶ Golubenco Gh. Op. cit., pp. 12-13.

¹⁷ Stancu E. Op. cit., p. 41; Mihuleac Em., *Expertiza judiciară*, Ed. Științifică, București, 1971, p. 93; Bogdanovici E. *Raport între grafologie și expertiză grafică. Paralelism istoric*. București, 1944, p. 2.

Recunoașterea vinovaților după semnalmente:
Eugène François Vidocq (1775-1857). De numele său este asociată crearea, în anul 1811, a poliției criminale franceze cunoscută sub numele de „La Sûreté” („Siguranța”). Conform relatărilor scriitorului german J. Horwald, acest individ, având o istorie anterioară implicată în diverse activități sociale periculoase, inclusiv multiple evadări din închisori și o experiență considerabilă, dar compromițătoare, în anul 1810, pentru a pune capăt șantajului din partea foștilor săi „colegi de

breaslă”, a avut curajul să ofere serviciile sale autorităților oficiale în lupta împotriva criminalității. Reușind să convingă administrația prefecturii din Paris că are cunoștințe profunde despre lumea criminală, abilități de deghizare și de a obține mărturii de la orice vinovat, o memorie vizuală neobișnuită, inițiativă și abilități organizatorice, E. Vidocq a fost acceptat, împreună cu doar câțiva colaboratori, care și ei aveau reputații îndoielnice. În decursul unui an, el a demascat și reținut peste opt sute de asasini, hoți, jefuitori și escroci. În activitatea sa, el a urmat unele principii destul de discutabile: „Pentru a reuși, trebuie să utilizezi trădarea, denunțul și instinctele joase ale oamenilor”, „Totul se poate cumpăra și totul este corupt”, „Doar un criminal poate învinge criminalitatea”. După o carieră de 20 de ani în funcția de șef al poliției criminale din Paris, el a lăsat în urmă un arhivă valoroasă, conținând fișe personale ale deținuților, informații esențiale despre modul de operare și așa-numitele „parade ale arestaților”, în

care deținuții erau examinați de un polițist care memoriza semnalmentele lor exterioare, o rețea importantă de informatori, „moutoni” plasați în celule pentru a colecta informații de la deținuți, precum și alte metode și proceduri încă utilizate astăzi de agenții de poliție sub acoperire în cadrul investigațiilor operative.¹⁸

Începuturile criminalisticii au avut loc în Europa, în special în Franța și Austria, în perioada revoluțiilor din secolul al XVIII-lea, când s-a acordat o mai mare atenție investigării infracțiunilor și identificării criminalilor. Aceasta a dus la dezvoltarea științei medicale legale, care a oferit instrumente și metode noi pentru a investiga crimele și a identifica criminalii. Acest lucru a contribuit la formarea disciplinei

¹⁸ Golubenco Gh. Op. cit., pp. 15-16; Белкин Р.С., История отечественной криминлистики. Изд. Норма, Москва, 1999, с. 236; Торвльд Ю. Век криминлистики: / Под. ред. Решетников Ф. М. –3е изд. Изд. Прогресс, Москва, 1991, с. 18; Cîrjan L. *Tratat de criminalistică*. Ed. PINGVIN BOOK. București, 2005, p. 20.